

Türkiye Ulusal Ruh Sağlığı Politika Raporunun Değerlendirilmesi 4 Temmuz 2006

Prof. Dr. İhsan Dağ

Türk Psikologlar Derneği Genel Merkez Yönetim Kurulu adına
Türk Psikologlar Derneği Eski Genel Başkanı

Derneğimize ulaşan ve 4 Temmuz 2006 tarihinde yapılacak olan 3. Ulusal Ruh Sağlığı Konferansında tartışılması beklenen "Türkiye Ulusal Ruh Sağlığı Politika Raporu"na ilişkin Derneğimiz görüşleri anahatlarıyla aşağıdaki gibidir.

1. Rapor, plan, program, politika gibi ruh sağlığıyla ilgili kavramların sistematik bir tanımlamasını sunarak başlamakta, böylece ilerleyen bölümlerin kavranması için iyi bir çerçeve oluşturmaktadır.

2. Raporun sistematik yapısı başından sonuna işlevsel bir tutarlık içerisinde olup, ruh sağlığının çeşitli boyutlarına (organizasyon, tedavi ve rehabilitasyon, finansman, yasal düzenlemeler, kalite geliştirme, ruh sağlığında savunuculuk, eğitim, araştırma ve insan gücü) ilişkin net saptama ve önerilere yer vermesiyle oldukça kullanışlı bir metindir.

3. Raporun yapısına daha ayrıntılı bakıldığında, Dünya Sağlık Örgütü'nün ulusal ruh sağlığı politikaları ile ilgili sağladığı bilimsel- kavramsal çerçeveye sadık kalınarak, ruh sağlığı politikaları alanında çeşitli boyutlar altında belirli durum saptamalarına, hedef ve stratejilere yer verildiği görülmekte, bu hedeflere ulaşılmasında sorumlu olabilecek sektörlerin ve kuruluşların isimleri zikredilmektedir. Rapor bu yapısıyla ülkemiz için ruh sağlığı programları oluştururken referans belge olarak alınabilecek bir düzene sahiptir.

4. Raporun içeriği incelendiğinde, temel olarak benimsenen politikanın ruh sağlığı alanında ilgili tüm sektör-

lerin sorumluluk ve rolleri paylaştığı ve koruyucu-önleyici yaklaşımların ön plana çıkarıldığı bir anlayışın hakim olduğu görülmektedir. Ülkemizde önceki dönemlerde ruh sağlığı politikası olarak neredeyse sadece hastalık modelinin benimsenmekte olduğu hatırlandığında, ülkemiz için bu yeni anlayış, kanıt dayalı yaklaşımları esas alan çağdaş psikologların ruh sağlığına bakış açılarıyla uyum içerisinde. Bir diğer deyişle bu anlayış, ülkemiz psikologlarının meslek anlayışları ve insan, sağlık, ruh sağlığı, iyilik hali anlayışları ile büyük ölçüde örtüşmekte olması nedeniyle bizler için sevindiricidir. Ülkemiz insanlarının daha ana rahmindeki gelişimlerinden itibaren bebeklik, çocukluk ve yetişkinlik dönemlerinde ruh sağlıklarının yerinde olabileceği ön koşulları sağlamayı -yani normal ruh sağlığının korunmasını- esas alan anlayışın ana eksenini oluşturması, çağdaş bilimsel bulguları ve maliyet-etkiyi dikkate alan bütüncül bir yaklaşımdır. Hiç kuşkusuzdur ki, kontrol edilemeyen bir çok faktörler nedeniyle ruhsal hastalık ve sorunlar daima olacaktır ve herbirine ayrı etkili müdahale yaklaşımlarının geliştirilmesi ve sistemli bir biçimde uygulanması gerekecektir. Ancak, bunun en az düzeylerde tutulabilmesi bu çağdaş yaklaşımın temel eksenidir. Yani, "bozulanı tamir etmek"ten öncelikli olan, "bozulmayı önlemek"tir ve Türkiye için ortaya konan bu rapor eksikleri bulunsa da bu ana noktayı vurgulamakla çok iyi bir iş yapmaktadır. Ayrıca, tedavi ve rehabilitasyonda psikososyal müdahalelerin önerilmesi, toplum temelli ve aile yanında tedavi ve rehabilitasyonun vurgulanması çok önemlidir. Kalite

ve savunuculuk ile yasal düzenlemeler ve eğitim-insan gücü konularındaki hedeflerin tümü Derneğimiz için çok olumlu görülmüştür.

5. Koruyucu-önleyici ruh sağlığı anlayışının benimsenmesi, psikologların ülke ulusal ruh sağlığı programlarında daha aktif roller üstlenmesini gerektirmesiyle de Derneğimiz için çok değerlidir. Psikoloji biliminin ilkelerini ve çağdaş araştırma bulgularını dikkate alan mesleki uygulamalar içinde olan psikologlar, insanlarımızın ruh sağlığının gelişiminin sağlıklı/normale çizgide olabilmesi için gereken optimum koşulların neler olduğunu ebeveyn, öğretmen ve diğer ana rollerdeki kişilere öğretmekte çok önemli işlevlere sahiptirler. Bu kişilere psikologlar tarafından ruh sağlığı yerinde çocuk (yarının yetişkini) büyütme konusunda hem yaygın ve hem de interaktif gruplarda eğitimler düzenlenmesi, geleceğin Türkiye'sinin bireylerinin ve dolayısıyla toplumunun çok daha sağlıklı olmasını sağlayabilecektir.

6. Elbette psikologlara bu tür bir işlevin yaygın olarak kazandırılması ve böylece URSP Belgesinde konulan hedeflere ulaşılabilmesi için ülkemiz psikologlarının eğitim ve istihdam politikalarının da çok iyi hesaplanarak saptanması gerekmektedir. Raporun eklerinde Derneğimiz görüşlerini içeren bölümde de görüldüğü gibi, ülkemizde psikologların eğitim, uzmanlaşma, rol, yetki ve sorumlulukları ile istihdamla ilgili önemli sorunları vardır. Bu konularda yıllardır yapılması beklenen yasal düzenlemeler de vardır. Belgede benimsenen bu ana politika ekseninde psikologların üzerlerine düşen görevleri yapabilmeleri için tüm bu sorunların ivedilikle çözülmesi gerekmektedir. Hem çağdaşlaşma yolumuz olarak AB'ye uyum hedefine ulaşmak için hem de bu raporda konan ana hedefe ulaşmak için bu sorunların çözülmesi kesin bir ihtiyaçtır. Aksi takdirde söz konusu ana

hedefe ulaşmak bir hayal olmaktan öteye gidemeyecektir.

7. Daha özgül olarak belirtilmesi gerekirse, ülkemizde psikologların bu raporda konulan ana hedefe, yani koruyucu-önleyici ruh sağlığı hizmetlerinde aktif görevler üstlenebilmelerine imkan sağlamak üzere eğitim ve uzmanlaşma konusundaki temel sorunlarının öncelikle çözülmesi için gereken tüm yasal ve idari düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Psikologların eğitimi konusunda raporda son ek bölümde tarafımdan hazırlanan yazıda belirtilen reformun yanısıra, özellikle uzmanlaşma konusunda önemli bir kapasite artırımı kaçınılmazdır. Kuşkusuz meslek örgütünün yeterlik, akreditasyon ve sürekli eğitim konusunda yapacağı düzenlemeler de yeni modellerle yapılacak bu eğitimi çalışma hayatının gereksinimleriyle uyumlu hale getirecektir. Bunun için, gerekli siyasi iradenin gösterilmesi ve gereken yasal düzenlemelerin (YÖK yasası ve yönetmelikleri, Psikologlar meslek yasası vb.) ivedilikle yapılması gerekmektedir. Ülkede bugüne kadar uygulanan modelle, alanda 500 kadarı uzmanlığa sahip 2500 kadar psikolog hizmet verir duruma getirilebildiğine göre ve bu da ülkede her yüz bin kişiye ancak 2-3 psikolog düşmesi sonucunu doğurduğuna göre, ayrıca da lisans mezunu psikologlara bizzat eğitim veren akademik çevrelerce "yetersiz" nitelmesiyle bakıldığı da bilindiğine göre, AB üyeliği yolunda olağanüstü gayret sarfeden ülkemizde psikoloji eğitiminde artık bu değişikliğin zamanının geldiği görülebilir. Ülkemizde alanda çalışan ve 4 yıllık eğitimle yetiştirilmiş yaklaşık 2000 kadar psikolog bulunduğu tahmin edilmektedir. Bunların büyük bir kısmı yıllardır hizmet içinde kendilerini yetiştirdiklerine göre, varolan bu kapasitenin ulusal ruh sağlığı hizmetlerinde değerlendirilmeleri de kaçınılmazdır. Ülkemizdeki lisans mezunu psikologlar, ruh sağlığı hizmetlerinde çeşitli kademelerde birçok görevleri yerine getirme

kapasitesine sahiptirler, ancak, ruh sağlığı ile ilgili tüm sektörlerde psikologların diğer profesyonellerle uyum içerisinde kendilerinden beklenen çağdaş rolleri yerine getirebilmeleri için, bu psikologların çerçevesi çok iyi belirlenmiş hizmet içi eğitimlerden geçirilmeleri gerekecektir. Yapılacak bir eğitim modeli değişikliği ve yasal zemini sağlanan bir mesleki örgütlenme içinde bu psikologların yeni sisteme uyumlarının onları mağdur etmeyecek biçimde yapılması, gerektiğinde sertifikalandırılmaları, planlanması zorunlu olan bir konuyu oluşturacaktır. Kuşkusuz bu da Sağlık Bakanlığı gibi resmi kurumlarla eğitim kurumlarının ve meslek örgütünün eşgüdüm içerisinde yapacakları bir çalışmayla sağlanabilecektir.

8. Raporun Dernek Görüşleriyle ilgili Ek Bölümünde Derneğimizin görüşlerine yer verilen satırların sonunda vurgulandığı gibi, "Yukarıda söz edilen bütün bu sorunlar ve Türkiye'nin Batı'ya açılmaya çalıştığı şu günlerde, diğer alanlarda olduğu gibi, psikoloji alanında da çağdaş standartların uygulanması gerekliliği göz önünde bulundurularak, psikolojinin çeşitli uzmanlık alanlarında verilen hizmetlerin koşul ve esaslarının belirlendiği bir "Meslek Yasası"nın çıkarılması gerekliliği vardır. Ulusal Ruh Sağlığı Politikası ile yapılandırılacak olan bütüncül bir ulusal ruhsağlığı sistemi içerisinde, psikologların mesleklerini toplum yararına ve etkili bir biçimde icra edebilmeleri için bu önemli bir önkoşuldur."

9. Sonuç olarak URSP Raporunda konulan ve Dernek olarak desteklediğimiz ve çağdaş olduğuna inandığımız ana hedeflere ulaşılabilmesi için, bu raporun ivedilikle hayata geçirilmesi beklentisi içerisindeyiz. URSP ana çerçevesini tamamlayacak plan ve programlarla öncelikle ülkemiz psikologlarının kendilerinden beklenen hizmeti meslek etiğine uygun olarak verebilecek donanımına sahip

olabilmelerini sağlayacak düzenlemelerin yapılmasını ve raporda koruyucu-önleyici ruh sağlığını ana eksen olarak belirleyen ulusal ruh sağlığı politikasının günlük engellerden yılmadan ısrarla uygulanmasını istemekteyiz.

10. Biz de ülkemiz psikologlarının meslek örgütü olarak bunun kararlı bir takipçisi olacağımızı Konferans katılımcılarımızın bilgisine saygılarımızla sunarız.